

покладають на останніх великі очікування. Зараз спостерігається відновлення довіри до правоохоронних органів, а тому важливо продемонструвати забезпечення справедливості та невідворотності покарання за вчинені злочини.

Література:

1. Human development report 1994. New Dimensions of Human Security. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994> (дата звернення: 23.09.2022).
2. Тихий В. П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2 (85). С. 31-46.
3. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf (дата звернення: 23.09.2022).
4. Безпека людини: оцінка та очікування мешканців чотирьох областей України (Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської). Соціологічний центр «Соціоінформ», 2020. URL: <http://surl.li/dfpxy> (дата звернення: 23.09.2022).
5. Поклад В. І. Війна як об'єкт кримінологічного дослідження. Кримінологічні дослідження: збірник наук. праць / [гол. ред. В. Поклад, канд. філос. наук]; Луган. держ. універ. внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка; Луган. гуман. центр. Сєвєродонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2021. Вип. 11: Війна та злочинність. 161 с.

Юшкевич О. Г.

*доцент кафедри теорії та історії
держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В АКТАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Слід констатувати, що світ постійно спостерігає за збройними конфліктами, відкритими озброєними зіткненнями між державами або окремими ворогуючими сторонами в межах однієї держави із застосуванням військової сили. Не завжди ці збройні конфлікти офіційно визнаються війною, оскільки сторона, яка починає збройну агресію, не дотримується встановленої актами міжнародного права юридичну, дипломатичну процедуру щодо офіційного повідомлення іншій стороні збройного конфлікту про припинення між ними миру та перехід у стан війни.

Особою категорією осіб, що потребують захисту в умовах збройного конфлікту є діти (людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [1]). Міжнародною спільнотою було розроблено низку актів, що встановлюють стандарти захисту дітей під час збройного конфлікту.

До таких актів відносяться наступні:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року [1], якою встановлено, що держави-учасниці вживають заходів: для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону; з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства; , щоб забезпечити дитині, яка бажає одержати статус біженця або яка вважається біженцем, відповідно до застосовуваних міжнародним або внутрішнім правом і процедурами, як тій, що супроводжується, так і тій, що не супроводжується її батьками або будь-якою іншою особою, належний захист і гуманітарну допомогу в користуванні застосовуваними правами, викладеними в міжнародних документах з прав людини або гуманітарних документах, учасницями яких є зазначені держави; щодо відвернення викрадень дітей, торгівлі дітьми чи їх контрабанди в будь-яких цілях і в будь-якій формі; щодо захисту дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту добробуту дитини; щоб жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поведінки чи покарання; щоб жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином; щодо гуманного ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її вік.

Держави-учасниці зобов'язані поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до них у випадку збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх додержання.

Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях.

Держави-учасниці утримуються від призову будь-якої особи, яка не досягла 15-річного віку, на службу до збройних сил. При вербуванні з числа осіб, які досягли 15-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років, Держави-учасниці прагнуть віддавати перевагу особам більш старшого віку.

Згідно з своїми зобов'язаннями за міжнародним гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, Держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 [2] (ратифікований Україною 23.06.2004 р.), який регламентує, що держави-учасниці вживають всіх можливих заходів: для забезпечення того, щоб військовослужбовці їхніх

збройних сил, які не досягли 18-річного віку, не брали прямої участі у військових діях; щоб особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягали обов'язковому призову до їхніх збройних сил.

Держави-учасниці, які допускають добровільний призов до їхніх національних збройних сил осіб, які не досягли 18-річного віку, надають гарантії, які як мінімум забезпечують, щоб: а) такий призов мав в дійсності добровільний характер; б) такий призов проводився з усвідомленої згоди батьків або законних опікунів цієї особи; с) такі особи були повною мірою поінформовані про обов'язки, пов'язані з несенням такої військової служби; d) такі особи подавали достовірні свідоцтва свого віку до їх прийняття на національну військову службу.

Збройні групи, відмінні від збройних сил держави, за жодних обставин не повинні вербувати або використовувати у військових діях осіб, які не досягли 18-річного віку.

Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів у цілях попередження такого вербування і використання, включаючи вжиття правових заходів, необхідних для заборони і криміналізації такої практики.

3. Декларація про захист прав жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів від 14 грудня 1974 року [3], якою встановлено, що напади на цивільне населення та бомбардування його, які заподіюють незліченні страждання, особливо жінкам і дітям, які становлять найбільш вразливу частину населення, забороняються, і такі дії підлягають засудженню. Усі форми репресій та жорстокого, нелюдського поводження з жінками та дітьми, включаючи ув'язнення, тортури, розстріли, масові арешти, колективні покарання, руйнування житла та насильницьке вигнання з місць проживання, що воюють в ході військових операцій або на окупованих територіях, вважаються злочинними.

Жінки та діти, що належать до цивільного населення та опинилися в умовах надзвичайних обставин та озброєних конфліктів або ті, що проживають на окупованих територіях, не повинні залишатися без крову, їжі, медичної допомоги або інших невід'ємних прав відповідно до положень Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року [4] та інших актів міжнародного права.

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [5] (ратифікований Україною 12.11.1973) визнає право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя та на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року [6], що регламентує наступні положення. У мирний час Високі Договірні Сторони, а після початку бойових дій і сторони конфлікту можуть

створювати на своїй території, а в разі необхідності й на окупованих територіях санітарні та безпечні зони та місцевості, організовані в такий спосіб, який дає змогу оберігати від наслідків війни поранених, хворих та осіб похилого віку, дітей до п'ятнадцяти років, вагітних жінок та матерів з дітьми до семи років. Сторони конфлікту намагаються укласти місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон поранених, хворих, інвалідів, осіб похилого віку, дітей і породілей та про пропуск служителів культури всіх віросповідань, медичного персоналу та санітарного майна на їхньому шляху до таких зон.

Сторони конфлікту вживатимуть усіх необхідних заходів для того, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще, а також для того, щоб полегшити, за будь-яких обставин, догляд за ними, виконання обрядів, пов'язаних з їхнім віросповіданням, та їхню освіту. Якщо це буде можливо, їхню освіту слід доручати особам з такими самими культурними традиціями.

Сторони конфлікту сприятимуть прийманню цих дітей нейтральною країною на час конфлікту за згодою держави-покровительки, якщо така є, та коли гарантується додержання принципів, викладених в абзаці першому. Крім того, вони намагатимуться вжити необхідних заходів для того, щоб особу усіх дітей до 12 років можна було встановити завдяки спеціальним медальйонам або якимось інакше.

Окупаційна держава повинна в співробітництві з державними та місцевими органами влади сприяти належному функціонуванню закладів, відповідальних за піклування про дітей і їхню освіту. Окупаційна держава повинна вжити всіх необхідних заходів для полегшення процедури встановлення особи дітей та реєстрації їхніх сімейних зв'язків. Вона за будь-яких обставин не повинна змінювати їхнього громадянського статусу або вносити їх до списків підконтрольних їй формувань або організацій.

Вагітні, жінки, що годують дітей груддю та діти до п'ятнадцяти років повинні отримувати додаткові харчі залежно від їхніх фізіологічних потреб.

Воюючі сторони, крім цього, намагаються під час воєнних дій укласти угоди про звільнення, репатріацію, повернення до місць проживання або притулку в нейтральній країні певних класів інтернованих, особливо дітей, вагітних жінок і матерів з немовлятами й маленькими дітьми, поранених і хворих та інтернованих, яких затримували тривалий час.

6. Римській статут Міжнародного кримінального суду [7] (підписаний від імені України 20.01.2000 р.) містить положення щодо кваліфікації певних дій щодо дітей як військових злочинів: призов та зарахування до військової служби дітей у віці до 15 років (малолітніх); використанням їх у військових діях у межах як міжнародних, так і неміжнародних збройних конфліктів; умисні напади на лікарні та школи. Насильницька передача дітей до групи, яка буде піддана умисному знищенню, кваліфікується, як геноцид [8].

Підсумовуючи, можна говорити, що на сьогодні діти, що народжуються та зростають в умовах збройних конфліктів, мають особливий захист, що передбачений нормами актів міжнародного права.

Література:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text.
3. Декларація про захист прав жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів від 14 грудня 1974 року. URL: <https://cutt.ly/wVe6VhH>.
4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
6. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
7. Римській статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://cutt.ly/SVreIkU>.
8. Звіт дослідження прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту. URL: <https://cutt.ly/AVe1T9G>.

